

Autoreferat

1. Imię i Nazwisko: Tomasz Cychnerski
2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:
Dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa romańskiego; Poznań, dn. 26 kwietnia 1999 r.; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Neofilologii; rozprawa doktorska pod tytułem „Clase funcționale de forme flexionare verbale în limba română: structura formelor și categorii morfologice”
3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Wydział Neofilologii)
 - od 1 października 1990 r. do 30 września 1991 r. – asystent stażysta w Instytucie Filologii Romańskiej (Zakład Rumunistyki)
 - od 1 października 1991 r. do 31 lipca 1999 r. – asystent w Instytucie Filologii Romańskiej (Zakład Rumunistyki)
 - od 1 sierpnia 1999 r. – adiunkt w Instytucie Filologii Romańskiej (Zakład Rumunistyki)
4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):
 - a) tytuł osiągnięcia naukowego:
jednotematyczny cykl publikacji „*Struktura morfonologiczna współczesnej fleksji rumuńskiej*”
 - b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa):
 - Tomasz Cychnerski. Morfonologia limbii române. I. Paradigmatica. O abordare teoretică pe baza materialului verbal. 2001. *Studia Romanica Posnaniensia* (red. Irena Filipowska, Józef Sypnicki). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tom XXVIII, str. 17-22.

- Tomasz Cychnerski. Struktura morfonologiczna werbalnych afiksów fleksyjnych języka rumuńskiego. 2001. *Scripta Neophilologica Posnaniensia* (red. Stanisław Puppel). Poznań: Wydział Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tom III, str. 23-35.
- Tomasz Cychnerski. Morfonologia limbii române. II. Sintagmatica. O abordare teoretică pe baza materialului verbal. 2003. *Studia Romanica Posnaniensia* (red. Irena Filipowska, Józef Sypnicki). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tom XXIX, str. 139-148.
- Tomasz Cychnerski. Alternanțele vocalice regulate din flexiunea verbală. 2005. *Philologica Jassyensia* (red. Ofelia Ichim). Iași: Asociația Culturală A. Philippide – Editura Alfa. An I, nr. 1-2, str. 31-36.
- Tomasz Cychnerski. Alternanțele vocalice neregulate din flexiunea verbală românească. 2006. *Studia Romanica Posnaniensia* (red. Wiesław Malinowski, Józef Sypnicki). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tom XXXIII, str. 97-104.
- Tomasz Cychnerski. Schiță de sistematizare a alternanțelor morfonologice (pe baza materialului flexionar). 2007. *Studia Romanica Posnaniensia* (red. Wiesław Malinowski, Józef Sypnicki). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tom XXXIV, str. 33-41.
- Tomasz Cychnerski. Morfonologia pronumelui românesc contemporan. 2009. *Panorama des études en linguistique diachronique et synchronique. Mélanges offertes a Józef Sypnicki* (red. Grażyna Vetulani). Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM. str. 51-60.
- Tomasz Cychnerski. Morfemele suprapuse din structura formelor flexionare: schiță de sistematizare morfonologică. 2010. *Annales Universitatis Apulensis*. (red. Ileana Ghemeș). Alba Iulia: Universitatea „1 Decembrie 1918”. Series Philologica nr 11/2010, tom I, str. 225-232.
- Tomasz Cychnerski. Din morfonologia limbii române contemporane: sandhi. Partea I. 2011. *Annales Universitatis Apulensis*. (red. Ileana Ghemeș). Alba Iulia: Universitatea „1 Decembrie 1918”. Series Philologica nr 12/2011, tom I, str. 309-314.
- Tomasz Cychnerski. Interbelicul în lingvistica românească – primele

reflectii asupra morfonologiei (Puşcariu, Densusianu). 2011. *Fascinantul interbelic: idei, oameni, cărți*. (red. Emilia Ivancu, Tomasz Klimkowski, Georgeta Orian). Alba Iulia: Editura Aeternitas, str. 73-81.

- Tomasz Cychnerski. Sintagmatica flectivelor afixale nominale și verbale: o comparație morfonologică. 2012. *Annales Universitatis Apulensis*. (red. Ileana Ghemeș). Alba Iulia: Universitatea „1 Decembrie 1918”. Series Philologica nr 13/2012, tom I, str. 413-422.
- Tomasz Cychnerski. Syntagmatyka morfotaktyczna i morfonologiczna rumuńskich rzeczowników odczasownikowych. 2013. *Slavia Meridionalis*. (red. Grażyna Szwat-Gylybowa). Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy. Tom 13. Studia Slavica et Balcanica, str. 81-93.
- Tomasz Cychnerski. Structura morfonologică a radicalului flexionar nominal. 2014. *Studia Romanica Posnaniensia. Studii de românică: perspective integratoare*. (red. Tomasz Cychnerski). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tom XLI/2, str. 27-40.

- c) omówienie celu naukowego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Celem wspólnym dla wszystkich publikacji wchodzących w skład cyklu i, zarazem celem nadrzędnym, jest ustalenie reguł morfonologicznych współczesnej fleksji rumuńskiej. Tak sformułowanemu celowi nadrzędnemu podporządkowane są przynajmniej cztery cele składowe, a mianowicie: (a) wykrycie i sformułowanie morfonologicznych ograniczeń dystrybucji fleksyjnych morfemów tematycznych i afiksalnych, (b) wykrycie i określenie uwarunkowanych morfonologicznie procesów zachodzących na granicy morfemów tworzących formy fleksyjne, (c) identyfikacja i zdefiniowanie podstawowych typów struktury fleksyjnych morfemów tematycznych i afiksalnych, (d) wykrycie, opis i klasyfikacja alternacji zachodzących w strukturze fleksyjnych morfemów obu typów.

Przedmiot badań, których owocem jest wskazany cykl publikacji, stanowi system fleksyjny standardu literackiego współczesnej rumuńszczyzny – odmiany języka odpowiedniej i wystarczającej w stosunku do obranych celów oraz w stosunku do przyjętych ogólnych założeń

fonologicznych i morfologicznych. Same formy wyrazowe (fleksyjne) czerpane są z kolejnych wydań słownika ortograficznego, ortoepicznego i morfologicznego Akademii Rumuńskiej (1982-2009) oraz z elektronicznego słownika morfologicznego opracowanego w Cluj-Napoca z 2003 r.

Jako podstawa teoretyczna i metodologia badań, do zdefiniowanych celów i określonego przedmiotu zostały zastosowane twierdzenia językoznawstwa strukturalnego. Większość pojęć i metod analizy wywodzi się wprost z dystrybucjonizmu amerykańskiego. Przyjęta metodologia uzupełniona jest jednak niesprzecznymi i efektywnymi rozwiązaniami zaczerpniętymi również z fonologii generatywnej i teorii optymalności. Z drugiej strony, do obranej metodologii wprowadzone zostały także twierdzenia własne.

Punktem wyjścia dla fonologicznych i morfologicznych podstaw badań objętych publikacjami wskazanego cyklu są modele odpowiednich podsystemów opracowane przez językoznawców rumuńskich, modyfikowane jednak rozwiązaniami własnymi lub uzupełniane o najnowszy obcy wkład w tej dziedzinie. Bazą dla fonologicznej strony podjętych badań jest system przedstawiony głównie w 1985 r. przez E. Vasiliu. Podstawę ogólnomorfologicznego oraz fleksyjnego aspektu tych badań stanowi model zaproponowany przez V. Guțu Romalo także głównie w 1985 r.

Podstawy teoretyczne badań zostały przedstawione w dwóch pracach, traktujących oddzielnie o paradygmatyce i syntagmatyce morfonologicznej (odpowiednio, z 2001 r. „*Morfonologia...*” i z 2003 r. „*Morfonologia...*”). Aktualny stan badań w dziedzinie morfonologii języka rumuńskiego oraz jej historia stanowią przedmiot publikacji z 2011 r. „*Interbelicul...*”. Paradygmatyce (alternacjom morfonologicznym) poświęcone są prace: z 2001 r. „*Morfonologia...*”, z 2005 r. „*Alternanțele...*”, z 2006 r. „*Alternanțele...*”, z 2007 r. „*Schiță...*”, z 2009 r. „*Morfonologia...*”, zaś syntagmatyce (strukturze morfemów i superpozycji morfemów) – prace: z 2001 r. „*Struktura...*”, z 2003 r. „*Morfonologia...*”, z 2009 r. „*Morfonologia...*”, z 2010 r. „*Morfemele...*”, z 2011 r. „*Din morfonologia...*”, z 2012 r. „*Sintagmatica...*”, z 2013 r. „*Syntagmatyka...*”, i z 2014 r. „*Structura...*”. W odpowiednich proporcjach, podzielona została między

poszczególne prace morfonologia fleksji werbalnej i morfonologia fleksji nominalnej, struktura morfonologiczna tematu fleksyjnego i struktura morfonologiczna afiksów fleksyjnych. W zależności od stopnia złożoności problematyki, właściwe miejsce w analizie zajęły też poszczególne odmienne klasy leksemów (czasownik, zaimek, rzeczownik, przymiotnik).

Prace składające się na zdefiniowany wyżej cykl stanowią niemalże jedyne eksplicytne podejście do morfonologii języka rumuńskiego (oprócz nich, ukazało się właściwie tylko jedno opracowanie w ramach generatywnej morfologii niderlandzkiego badacza W. van Eedena, ograniczone jednak do zjawisk paradygmatycznych). Struktura morfonologiczna tego języka, w wysokim stopniu złożona, stanowi bardzo ważny element jego systemu gramatycznego, choćby ze względu na bogatą fleksję, unikalną pod wieloma względami w rodzinie języków romańskich. Potrzeba podjęcia badań w tej dziedzinie jest formułowana przez językoznawstwo rumuńskie od kilkudziesięciu lat. Ujawnia się ona ponadto w większości poważniejszych tekstów dotyczących rumuńskiego systemu gramatycznego. Omawiany tu cykl prac, choć zawężony do fleksji, jest więc jedyną próbą całościowego (paradygmatycznego i syntagmatycznego) opracowania morfonologii rumuńskiej.

Cykl wymienionych publikacji, objętych razem tytułem „*Struktura morfonologiczna współczesnej fleksji rumuńskiej*”, uzupełniają w większym lub mniejszym stopniu niektóre części książki z 1999 r. „Tomasz Cychnerski. *Fleksja werbalna w języku rumuńskim. Tom 1. Podstawy fleksji werbalnej*”, a przede wszystkim jej rozdział „8. *Alternacje morfonologiczne w strukturze tematu podstawowego*”, i – z drugiej strony – także fragmenty artykułu z 2005 r. „Tomasz Cychnerski. *Addenda et corrigenda la „Flexiunea verbală în limba română*”, głównie jego rozdział „3. *Reguli morfonologice*”.

Ze względu na miejsce publikowania, a w dużym stopniu także ze względu na dziedzinę, która została objęta badaniami, zdecydowana większość prac stanowiących wskazany cykl jednotematyczny zredagowana jest w języku rumuńskim.

Najważniejszym wynikiem prac przedstawianego tu cyklu, jest spójny i wyczerpujący opis struktury morfonologicznej współczesnego rumuńskiego

systemu fleksyjnego oraz procesów w nim zachodzących, determinowanych regułami morfonologicznymi, jawnie w tych pracach sformułowanymi. Zdefiniowane zostały podstawowe struktury syntagmatyczne morfemów fleksyjnych (w tym relewantne typy struktur tematycznych), sklasyfikowane i wyjaśnione alternacje morfonologiczne oraz zidentyfikowane, opisane i wyjaśnione najważniejsze procesy zachodzące na granicy morfemów.

Uzyskane wyniki stanowią wystarczającą podstawę dla wysunięcia hipotez dotyczących reguł rządzących całym rumuńskim systemem morfonologicznym. Poza tym zastosowaniem teoretycznym, wypracowane rezultaty mogą służyć analizom kontrastywnym w dziedzinie morfonologii i całej morfologii, na przykład romańskiej czy bałkańskiej. Są one też wystarczającą podstawą dla komputerowego przetwarzania danych fleksyjnych. Bez wątpienia, stanowią one także bardzo ważny materiał do wykorzystania w nauczaniu języka rumuńskiego jako języka obcego, jak i ojczystego.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych:

a) Kulturowe i językowe stosunki rumuńsko-orientalne (językowy obraz świata) – tematyka obejmująca prace:

- Tomasz Cychnerski. Cyganie i Rumuni: wspólne dzieje oraz związki kulturowe i językowe (przyczynek). 2001. *Balcanica Posnaniensia. Acta et studia*. (red. Ilona Czamańska, Witold Szulc). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tom XI/XII, str. 305-319.
- Tomasz Cychnerski. Turcy i ich język w języku i świadomości językowej Rumunów (Zarys problematyki). 2003. *Balcanica Posnaniensia. Acta et studia*. (red. Ilona Czamańska, Witold Szulc). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Vol. XIII/XIV, str. 253-267.

Celem tych prac jest przedstawienie, na ogólnym tle historyczno-kulturowym, wzajemnych wpływów między językiem rumuńskim i bałkańskimi etnolektami romskimi oraz między językiem rumuńskim i językami turkijskimi (głównie językiem tureckim). W centrum zainteresowania znalazł się tu językowy obraz tego świata orientalnego, z

którym rumuńszczyzna pozostawała w bezpośrednim wielowiekowym kontakcie. Ponieważ jest to problematyka niemalże całkowicie nieznaną nauce polskiej (niedoceniana, zresztą, w nauce rumuńskiej), językiem redakcyjnym omawianych prac jest język polski. Istotnym wynikiem tych prac jest: (a) jawnie zdefiniowana periodyzacja wpływów tureckich na język rumuński oraz wskazanie podsystemów języka, w jakich te wpływy miały miejsce z jednoczesnym określeniem ich relewancji; (b) zdefiniowanie głównych źródeł wzajemnych wpływów rumuńsko-cygańskich i wskazanie najważniejszych zapożyczeń leksykalnych w potocznej rumuńszczyźnie i reprezentatywnym dla Rumunii cygańskim dialekcie *kelderari*.

b) Językowe związki rumuńsko-balkańskie (kategorie gramatyczne) – problematyka wspólna dla publikacji:

- Tomasz Cychnerski. Le subjonctif roumain et albanais: l'introduction à l'analyse contrastive. 2003. *Seminari Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare*. (red. Rexhep Ismajli). Prishtinë: Fakulteti i Filologjisë – Botues. 21/2, str. 281-284.
- Tomasz Cychnerski. Les traits balkaniques du subjonctif roumain. 2004. *Studia Romanica Posnaniensia* (red. Wiesław Malinowski, Władysław Nowikow, Józef Sypnicki). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tom XXXI, str. 205-213.
- Tomasz Cychnerski. La catégorie du cas dans la langue roumaine et albanaise. 2005. *Studia Albanica II. In memoriam Władysław Cimochowski* (red. Irena Sawicka). Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. str. 107-116.
- Tomasz Cychnerski. Dans quelle mesure la flexion roumaine et albanaise sont-elles convergentes ? 2014 [przyjęty do druku]. *Slavia Meridionalis*. (red. Grażyna Szwat-Gylybowa). Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy. Tom 14. *Studia Slavica et Balcanica*.

Podstawowy cel wymienionych tu prac to określenie miejsca, jakie rumuński zajmuje wewnątrz językowej ligi balkańskiej w oparciu o kontrastywną analizę tego języka głównie z językiem albańskim. Analiza ta zawężona jest w pierwszym rzędzie do dwóch kategorii gramatycznych: trybu *subiunctivus* i kategorii przypadka. Z drugiej strony, obejmuje ona

także ogólnie rozpatrywaną fleksję funkcjonalną. Ze względu na oficjalny zestaw języków międzynarodowej bałkanistyki, artykuły tej serii redagowane są konsekwentnie w języku francuskim. Do znaczących rezultatów analizy objętej wymienionymi publikacjami należy na pierwszym miejscu wykazanie czysto bałkańskiego charakteru rumuńskiego subiunctivusa i jego uwarunkowania niemal wyłącznie składniowego, a także ogólne usystematyzowanie rumuńskiego i albańskiego przypadku gramatycznego wewnątrz jednej koncepcji metodologicznej.

c) Strukturalna fleksja werbalna współczesnego języka rumuńskiego – dziedzina, w którą wpisuje się książka i artykuł:

- Tomasz Cychnerski. *Fleksja werbalna w języku rumuńskim*. Tom 1. *Podstawy fleksji werbalnej*. 1999. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Tomasz Cychnerski. Addenda et corrigenda la „Flexiunea verbală în limba română”. 2005. *Studia Romanica Posnaniensia* (red. Wiesław Malinowski, Józef Sypnicki). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tom XXXII, str. 13-22.

Wyczerpujący, spójny i logiczny opis całej współczesnej koniugacji rumuńskiej stanowi nadrzędny cel pierwszej ze wskazanych tu prac. Druga praca jest kontynuacją pierwszej, uzupełniając ją o konieczne treści i wprowadzając doń elementy zdefiniowane w nowym ujęciu. Przedsięwzięcie ma charakter w przeważającej mierze formalno-materiałowy. Przedmiot prac rozpatrywany jest z punktu widzenia językoznawstwa strukturalnego (głównie dystrybucjonizmu amerykańskiego), uzupełnionego niektórymi sprawdzonymi pojęciami zapożyczonymi z innych kierunków współczesnej linwistyki, jak i pewnymi koncepcjami własnymi. Koniugacja przedstawiona jest tu na poziomie reprezentacji fonologicznej i grafemicznej, w istotnych miejscach posiłkując się także reprezentacją morfonologiczną. Analiza obejmuje głównie (nie wyłącznie) współczesną rumuńszczyznę literacką. Zakładany potencjalny odbiorca podyktował w całości aspekt redakcyjny pracy: książka wyklada całą fleksję czasownikową poprzez odpowiednią liczbę przykładów, schematycznie uporządkowanych i poddanych elementarnym objaśnieniom w języku polskim, rumuńskim i angielskim.

Książka jest pierwszą teoretyczno-opisową publikacją w całości poświęconą wyłącznie rumuńskiej fleksji czasownikowej i jedną z rzadkich tego typu prac. Najważniejszym wynikiem zawartej w niej analizy jest szczegółowy i wyczerpujący opis budowy form fleksyjnych oraz allomorfii. Wiele elementów tej pracy to rozwiązania własne, obejmujące postać tematu fleksyjnego, strukturę paradygmatu, klasy form fleksyjnych, klasy koniugacyjne, czy też niektóre kategorie morfologiczne. Wprowadzone własne pojęcie paradygmatycznych struktur akcentowych ma moc wyjaśniającą w zastosowaniu do istotnych procesów morfologicznych (i morfonologicznych) zachodzących wewnątrz fleksji werbalnej. Do niektórych zjawisk fleksyjnych zastosowane zostały dane statystyczne, będące także wynikiem badań własnych. Zaproponowana w tym przedsięwzięciu interpretacja fleksji werbalnej może stanowić wystarczającą podstawę dla komputerowego przetwarzania rumuńskiej morfologii. Z drugiej strony może ona służyć jako solidny punkt odniesienia dla gramatycznych analiz kontrastywnych romańskich, bałkańskich i innych. Interpretacja ta znalazła zastosowanie w dziedzinie dydaktyki języka rumuńskiego w postaci wzorców odmiany czasowników, które stanowią kontynuację książki w jej drugim tomie (Tomasz Cychnerski. *Fleksja werbalna w języku rumuńskim*. Tom 2. *Modele koniugacyjne*. 1999. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza).

Tomasz Cychnerski